

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/346041026>

YEREL DEMOKRATİK AKTÖRLERİN DEMOKRASI VE GİRİŞİMCİLİK İLİŞKİSİNE KATKILARI

Conference Paper · October 2018

CITATIONS

0

READS

148

2 authors:

Tahsin Güler

Balıkesir University

29 PUBLICATIONS 133 CITATIONS

SEE PROFILE

Sinem Şahnagil

Balıkesir University

46 PUBLICATIONS 92 CITATIONS

SEE PROFILE

YEREL DEMOKRATİK AKTÖRLERİN DEMOKRASİ VE GİRİŞİMCİLİK İLİŞKİSİNE KATKILARI

Contribution of Local Democratic Actors to the Relationship between Entrepreneurship and Democracy

Dr. Öğr. Üyesi Tahsin GÜLER

Balikesir Üniversitesi, tahsin.guler@balikesir.edu.tr

Arş. Gör. Sinem ŞAHNAGİL

Balikesir Üniversitesi, s.sahnagil@gmail.com

ÖZET

Çağımızın yükselen değeri olarak girişimcilik, gerek taşıdığı iktisadi bir değer üretimi niteliği gerekse uygulamaya geçtiği ortam ve harekete geçirdiği değişim süreci nedeniyle politik, sosyal ve kültürel açıdan farklı boyutlar kazanmaktadır. Sosyal ve kültürel yapının sahip olduğu imkânlar, girişimcilik için büyük önem taşımaktadır. Yaratıcı ve yenilikçi olma, risk alma, öncü olma, rekabetçi düşünme gibi özellikleri bünyesinde barındıran girişimcilik, bu özellikleri hayata geçirebileceği bir ortamda en iyi şekilde kendini ifade edebilecektir. Toplumsal ve politik kurumların yenilik ve değişiklik fikri karşısındaki tutumu yanında risk ve belirsizliklere gösterdikleri toleransın derecesi, girişimciliğin hayat bulma ihtimalini belirlemektedir. Katılım, hesap verebilirlik, insan haklarının korunması, yönetim gibi unsurlar üzerine inşa edilen bir demokrasi kültüründe girişimci eğilimlerin pekiştirilmesi daha kolay gerçekleştirilen bir süreçtir. Demokrasi kültürü çerçevesinde bunu sağlayacak yönetim aktörlerini ise belediyeler başta olmak üzere, kalkınma ajansları, üniversiteler, kent konseyleri ve sivil toplum örgütleri gibi kuruluşlar oluşturmaktadır. Kaynak ve yetki bakımından donanımlı ve güçlü bir yapıya sahip olan yereldeki aktörler, girişimcilik ikliminin oluşturulması ve sürdürülmesine çeşitli proje, etkinlik ve çalışmalarla sacayağı oluşturmaktadır.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, demokrasi kültürü ve girişimcilik arasında doğrusal bir ilişki olduğu tezi ile yerel aktörlerin, girişimcilik olgusu üzerindeki rolünü açıklamaktır. Bu

doğrultuda yöntem olarak, literatür taraması ile çalışmanın temelini oluşturan kavramlar açıklanmış, yapılan etkinlik ve projeler değerlendirilmiş ve konuyla ilgili mevcut durum tespit edilerek gerçekleştirilmiş çalışmalara ilaveten yapılması önerilen hususlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Yerel Demokrasi, Yerel Aktörler, Yönetişim

ABSTRACT

Entrepreneurship as the rising value of our age, acquire different dimensions in politic, social and cultural terms due to both the quality of the economic value production it has and the environment it come into effect and process of change. The opportunities of social and cultural structure are of great importance for entrepreneurship. Entrepreneurship, which includes the features of being creative and innovative, taking risks, pioneering, competitive thinking, will be able to express itself ideally in an environment that can implement all these. To what extent, social and political institutions show tolerance towards innovation, change, uncertainty and the perception of risk also reveals the possibility of entrepreneurship. The consolidation of entrepreneurial trends is an easier process in the culture of democracy that is built on elements as participation, accountability, human rights protection and governance. In the context of democracy culture, the governance actors to apply this are especially municipalities, development agencies, universities, city councils and non-governmental organizations. Those local actors which have a strong structure equipped with required resources and authority form the basis of the creation and maintenance of entrepreneurial climate with various projects and activities.

Within this framework, the purpose of the study is to explain the role of local actors in accordance with the concept of entrepreneurship, through our thesis indicating that there is a linear relationship between a culture of democracy and entrepreneurship. As the method of the study; thanks to literature research the main concepts have been explained, the practices and projects have been evaluated and lastly, after the determination of the current situation, new proposals in addition to completed projects have been asserted.

Keywords: Entrepreneurship, Local Democracy, Local Actors, Governance

1. GİRİŞ

Yaratıcı ve yenilikçi olma, risk alma, rekabetçi düşünme gibi özelliklerle fırsatları hayata geçirme faaliyeti olan ve 1980lere kadar daha çok iktisadi alanlarda kullanılan girişimcilik, bu tarihten itibaren konjonktürün etkisiyle iktisadi teşebbüslerin dışında da kullanılmış, sosyal ve kamusal girişimciliğin gelişimi hızlanmaya başlamıştır. Girişimciliğin bünyesinde, gerek sosyal gerekse kültürel bir faaliyet niteliği taşıması, toplumsal yapı ve ilişkilere yeni perspektifler kazandıracak bir güce sahip olması gibi hususlar girişimciliğin sosyolojik bir bakış açısıyla ele alınmasına ön ayak olmuştur. Sahip olduğu özellikler temelinde özgür ve katılımcı bir ortamda kök salmaya daha müsait olan girişimcilik, kendi ekosistemini yaygınlaştırma noktasında demokrasi kültürü ile ortak paydada buluşmaktadır. Açık ve şeffaf yönetim, halkın kendi kendisini idare etmesi ve yönetim gibi unsurlara sahip olan demokrasinin toplumsal ve siyasal yapıda yerleşik hale getirilmesi, girişimciliğin gelişmesi faaliyetlerine de hız kazandıracaktır.

Girişimciliğin bir toplumda demokrasi kültürünün yerleşmesiyle doğru orantılı olması, demokrasi ve girişimcilik ilişkisi bağlamında yerel aktörlere yapılan vurguyu ön plana çıkarmaktadır. Hem demokrasinin hâkim kılınması hem de yerel düzeyde yönetim faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması noktasında söz konusu girişimcilik ve yerel demokrasi ilişkisi, çalışmanın merkezini oluşturmaktadır. Bir toplumda yer alan kurumların yeniliğe, değişikliğe ve risk algısına ne ölçüde tolerans gösterdikleri girişimcilik olgusunun açığa çıkma ihtimalini ortaya koymaktadır. Girişimciliğin mihenk taşlarından olan ve girişim potansiyelini artıran rekabet, serbesti, farklılık, başarı gibi değerlere geniş bir alan açılabilmesi ise ancak yerel demokrasi kültürü ile mümkün olabilmektedir. Müzakere ve hoşgörü ortamının oluşturulması, yurttaş odaklılık, katılım ve yönetim gibi özellikleri bünyesinde barındıran yerel demokrasi ortamı girişimcilik eğilimlerine etkin ve verimli bir alan yaratmaktadır. Yerel demokrasi için okul niteliği taşıyan yapıların en başında ise yerel halkın yönetime katılmasının ilk aşaması olan yerel

yönetimler gelmektedir. Başta belediyeler olmak üzere, üniversiteler, kent konseyleri, kalkınma ajansları gibi yönetim aktörleri, yerel düzeyde demokrasi kültürünün uygulayıcıları olarak, girişimcilik olgusu için hayati önem taşımaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde girişimcilik olgusu ana hatlarıyla ele alınacak; iktisadi alanın dışında sosyal ve kamusal alandaki konumu incelenecektir. Çalışmanın odak noktasını oluşturması bakımından, girişimcilik ve demokrasi ilişkisinin teorik çerçevesi çizilecektir. Bu noktadan hareketle çalışmanın ikinci bölümünde yerel demokrasi aktörlerinin girişimcilik kültürü üzerine etkisi; belediyeler, kent konseyleri, üniversiteler, kalkınma ajansları ve sivil toplum kuruluşları özelinde irdelenecektir. Bu kurum ve kuruluşların sosyal ve kamusal girişimciliğin gelişmesine ve pekiştirilmesine sunduğu katkılar, bizzat faaliyetleri doğrultusunda değerlendirilecektir. Son olarak bahsi geçen kurumların girişimcilik ruhu adına faaliyetlerinin artırılması ve daha etkili hale getirilmesi adına öneriler sunulacaktır.

2. GİRİŞİMCİLİK VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİNİN KAVRAMSAL AÇIDAN İNCELENMESİ

2.1. Girişimciliğin Teorik Çerçevesi

Kültürel, ekonomik, sosyal, demografik birçok özelliğin bir araya gelmesi sonucunda oluşan girişimcilik, ekonomik boyutunun yanı sıra sosyal ve kültürel boyutları da bünyesinde barındıran bir kavram olarak, toplumların gelişmelerinde anahtar bir rol oynamaktadır. Girişimcilik, toplumsal anlamda yenilikçi ve değişimci bir sürecin öncülüğünü yapmakta ve sürekli gelişme içindeki dinamik yapısıyla işletme ve ekonomi alanları dışında da başvurulan bir kavram haline gelmektedir.

Fransızca “bir şey yapmak” anlamına gelen “entreprendre” kelimesinden gelen girişimcilik kavramı, ilk olarak 18. yüzyılda Richard Cantillon tarafından kullanılmıştır (Okutan ve Balaban, 2014: 11). 19. yüzyılda kapitalist üretim sisteminin ağırlık kazanmasıyla iktisat literatürüne giren kavram, Jean-Baptiste Say’ın klasik üretim faktörlerinin dördüncüsü olarak kabul etmesiyle; emek, sermaye ve tabiat faktörlerine eklenmiştir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 6). Girişimcilik, gerektiği kadar zamanın ve çabanın harcanarak değeri olan yeni ve farklı bir şey ortaya çıkarma sürecini ifade etmektedir. Bu süreç finansal, sosyal

veya psikolojik risklerin göze alındığı, etkinliklerin beraberinde getirdiği gerek parasal gerekse kişisel tatminin ve bağımsızlığın kazanıldığı bir süreçtir (Özdemir ve Mazgal, 2012: 91). Akdemir (1996: 20) girişimciliği, çevresel etkilerin meydana getirdiği fırsatlardan faydalanmak, ürün ve hizmet üretme amacıyla üretim faktörlerine sahip olmak ve bu faktörleri örgütlenme yeteneği ile ilişkilendirmektedir. Turner (2003: 49) için girişimcilik, yenilikçi ve ölçülebilen bir değer taşıyan bir fikri üretmek ve uygulamak için risk alarak bir süreç dâhilinde çalışmak şeklinde tanımlarken Dollinger (1999: 4) girişimciliği çeşitli risk ve belirsizlikler altında büyüme amacı taşıyan yenilikçi işletmeler kurulması olarak tanımlamaktadır. Yine girişimciliğin tanımları arasında; kârlı fırsatların varlığı ve girişimci bireylerin varlığı arasındaki ilişki (Shane ve Venkatarama, 2000: 218), pazardaki muhtemel eksikliklerin ve dengesizliklerin tahmin edilerek yeni fırsatların keşfedilmesi (Kirzner, 1973: 30) sayılabilmektedir. Bu kapsamda en genel anlamıyla girişimci ise, zamanı, gayretleri ve yetenekleri ile fırsatların farkına varan, bu fırsatlara uygulanabilirlik özelliği kazandıran, piyasada mevcut riskleri üstlenen yenilikçi kişi olarak tanımlanabilmektedir (Ulukan, 2001: 7). Bunun yanı sıra emek, hammadde ve diğer kaynakları daha büyük imkânlar yaratarak bir araya getiren kişi (Aytaç, 2006: 141), değişime açık ve söz konusu değişimi fırsata çeviren her kimse (Dees, 1998: 2) şeklinde yapılan tanımlarda girişimciyi nitelemektedir.

“Girişimci Çağ” olarak anılan 1980’ler, özel sektör girişimciliğinin yoğun bir şekilde sürdürüldüğü (Terry, 1993: 393), diğer bir deyişle girişimciliğin işletmecilik alanında yoğunluk kazandığı bir dönem özelliği taşımaktadır. Diğer taraftan, uluslararası arenada ABD’nin öncülüğünü yaptığı süreç, kamu sektöründe girişimcilik ve iktisadi alandan bağımsız sosyal girişimciliğe giden yolu açtığı için ayrıca önem kazanmaktadır. Demokrasi ile girişimciliğin bağdaştırılabileceğine inancın arttığı bu süreçte kamu girişimciliği gibi yalnızca bireysel teşebbüse dayalı olmayan birtakım kavramların gelişebileceği düşüncesi oluşmaya başlamıştır.

Girişimcilik, gerek meydana geldiği ortam gerekse gerçekleştirdiği değişimci hareketlilik nedeniyle iktisadi nitelikte değer üretimi olmanın yanında aynı zamanda toplumsal, kültürel ve politik dinamiklerle ilişki içinde olan bir olgu özelliği taşımaktadır

(Aytaç, 2006: 140). Uzun yıllar ticari ve kar amaçlı olarak görülen girişimcilik, sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunların ardından sosyal alana da evrilmeye başlamıştır (Taş ve Şemşek, 2017: 484). Girişimcilik, iktisadi süreçteki rolüne ek olarak toplumsal açıdan da değişim ve yenilik yaratan bir sürecin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Sadece ekonomik bir değer olmaktan ziyade aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olgu olarak görülmeye başlanan girişimcilik bu tarihten itibaren sosyolojik açıdan da değerlendirilmeye başlanmıştır (Aytaç ve İlhan, 2013: 102). Sosyolojik bakış açısı, girişimciliğin kar dışı (non-profit) bir eylem halinde var olmasını; din, statü, toplumsal yapı, tarihsel koşullar, eğitim, çevre faktörü gibi unsurlar bağlamında ele almaktadır (Verheul vd., 2003: 543). Bu bakış açısına göre; sosyal tabaka ve sosyal ortamlar girişimci ruh ile risk alma kabiliyetini, kaynaklardan faydalanma ve başarıya ulaşma süreçlerini doğrudan etkilemektedir (Bridge vd., 1998: 54-55). Dolayısıyla girişimcilik, kimi görüşlere göre bir kişilik özelliği olarak ortaya çıkmakta kimi görüşlere göre ise sosyo-kültürel koşulların bir ürünü niteliği taşımaktadır (Aytaç ve İlhan, 2013: 103).

Gelişen dünyada birçok kurum ve kuruluş, sosyal girişimcilik olgusundan yararlanmaktadır. Sosyal girişimcilik üzerine literatürün çoğu; kamu sektörü, topluluk organizasyonları, sosyal eylem örgütleri ve yardım dernekleri gibi kamusal ya da kar amacı taşımayan yapılar tarafından şekillenmektedir. Bahsi geçen gönüllülük esasına dayalı ya da kar amacı gütmeyen kurumlar arasında, sosyal bir amaca hizmet ederken işletmecî formunda hareket etmektedirler. Kamu alanında girişimcilik de benzer şekilde, kar amacını ön planda tutmadan kamu politikalarının kapsam ve verimliliğini artırmak, kamu alanında gelişmeleri koalamak ve kamu örgütleri içinde liderlik kurmak gibi hedefler barındırmaktadır (Weerawardena ve Mort, 2006: 22). Bu tarz bir girişimin üstlenicileri için de yönelim, merkezi ve belirgindir. Yani iktisadi girişimcilikteki ‘sermaye kazanımı’na olan yönelim, sosyal girişimcilikte ‘görev yönelimi’ ile yer değiştirmiş ve girişimciliğin merkezine yerleşmiştir (Peredo ve McLean, 2006: 59). Kamu kuruluşları için de Sivil Toplum Kuruluşları (STK) gibi kar amacı gütmeyen örgütler için de söz konusu görev yöneliminde, kar edinme amacı, iktisadi girişimcilik anlayışından farklı olarak, birincil planda değildir. Söz konusu sosyal durumların

iyileştirilmesi ve verimliliğin artırılmasını takiben kar/kar amacı dolaylı olarak belirlemektedir.

Toplumsal yapının dönüşümünde gün geçtikçe büyüyen bir etkiye sahip girişimcilik, sosyal ve iktisadi yaşam, politik süreçler ve toplumun yeniden inşası hususunda operasyonel bir değerdir (Aytaç, 2006: 156). Bu işlevsel tavrıyla girişimciliği toplumsal yaşamın garantörü yerel yönetimler alanına taşımak, girişimciliğin söz konusu kamu kurumları ve sosyal kuruluşlarla olan ilişkisini anlamaktan geçmektedir. Kamu sektörü ve sosyal alanda girişimciliği demokratik birtakım değerler ve taleplerle birleştirmek, bu ilişkinin başat noktasıdır. Bu nedenle sosyal – ve akabinde iktisadi – bir olgu olarak girişimciliğin demokrasi anlayışındaki konumunu irdelemek, çalışmanın içeriği adına önemli olacaktır.

2.2. Girişimcilik ve Demokrasi İlişkisi

Toplumsal veya kamusal unsurların girişimcilik teorisiyle bağdaştırılması güncel bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğunlukla özel sektöre ait bir teori olan girişimciliğin, kamu yönetimi araçları için uygun bir alan olup olmadığı sorusu, yönetsel girişimcilik çalışmalarını meşgul etmiştir (Şahin, 2011: 122). Özünde fırsat oluşturma ve kar edinme amacı barındıran bir yaklaşımın iktisadi boyutundan çok sosyal bir anlayışla siyasal bilimler ve kamu yönetiminde yer edinmesi, güncel gelişmelere paralel olarak sürdürülmektedir. Dolayısıyla demokrasi ile girişimcilik ilişkisi, hâlihazırda gelişmekte olan bir zeminde tesis edilmektedir.

“Toplum için” ve “toplum tarafından” oluşturulan bir yönetim biçimi olarak demokrasi (Lijphart, 2012: 1-2), çoğulculuk çatısında özgürlüğün sağlanmasını amaçlayan modern bir kavramdır. Demokrasi, uygulanması noktasında, ortaya çıktığı zamandan bugüne dek komplike birtakım hususlar barındırmasına rağmen; modern siyasal sistem içindeki en ideal ve en çok sayıda kişiye ulaşan sistemlerden biri olarak önemini korumaktadır. Bunun yanı sıra demokrasi kültürünün yerleştiği toplumlarda bazı diğer siyasal, toplumsal, iktisadi ve kültürel gelişmelerin de ona paralel olarak hızla geliştiği görülmektedir. Demokrasi, yönetimi şeffaflaştırıp daha çok sayıda bireyi politik sürece dâhil etmeyi amaçlayan ve insanları siyasal, toplumsal katılıma sevk eden

yapısıyla girişimcilikle benzer temellerde buluşabilmektedir. Girişimcilik; otonomi, bireysel gelecek vizyonu ve risk alma kabiliyeti vb. durumları ele alırken; demokratik yönetim anlayışı sorumluluk, vatandaş katılımı, şeffaf politika geliştirme süreci ve yöneticilik tavrı ile yakından ilgilenmektedir. Bu noktada her ikisi de bahsi geçen talepleri yerine getirme amacına yoğunlaşmakta, aynı zamanda girişimciliğin ve demokrasinin taşıdığı bu farklı perspektiflerin, ‘yerellekle bağdaşık bir girişimcilik’ kapsamında birbirine köprü olacağı, günümüzde yükselen yerel siyaset bağlamında düşünülmektedir (Bellone ve Goerl, 1992: 130).

Demokrasi ve girişimcilik birbirinden bağımsız iki ayrı teori olarak görüneler de esasında hem demokrasi hem de girişimcilik kişisel özgürlüğü temsil etmektedirler. Bu nedenle de benzer özgürlük anlayışının farklı boyutları olarak değerlendirilmektedirler. Bellone ve Goerl’e göre (1992: 132), söz konusu kavramlar arası bağın kurulmasında vatandaşlığa ilişkin ortak bir zeminin oluşturulması esas alınmaktadır. Bu noktada; kamu girişimcilerinin, siyasal bir tasarım ve politika uygulama sürecinde demokrasiye ait prensipleri takip etmeleri gerekmektedir. İkilinin yurttaşlığa ilişkin kamu girişimciliği (civic regarding public entrepreneurship) diye adlandırdığı bu süreç, girişimcilerin yönetsel sorumluluklar üzerine yoğunlaşmasını ve bu hususta daha aktif olmasını kapsamaktadır.

Kişiden kişiye aktarılan, öğrenilmiş bir yaşam biçimini ifade eden, bireylerin ortak nitelikleri ve toplum üzerinde büyük bir etkiye sahip olan kültür, girişimciliğe yönelik tutumları belirleyen en önemli olguyu oluşturmaktadır (Aytaç, 2006: 153). Kültürel değerlerden etkilenmesi kaçınılmaz olan girişimcilik, eşitlik, ifade özgürlüğü, çeşitli hak ve hürriyetlere sahip olma, açıklık, hoşgörü gibi demokrasi unsurlarını taşıyan bir kültürün hâkim olduğu toplumsal yapıda daha güçlü bir şekilde kök salacaktır. Demirel ve Tikici’ye göre (2004: 54) girişimciler üyesi oldukları topluma ait kültürden alınan parametreler doğrultusunda hareket etmekte, aktif veya pasif özellik sergilemelerinde söz konusu kültürel unsurlar etkili olmaktadır. Aytaç’a göre (2006: 149) ise girişimcilik, özgürlükçü sosyo-kültürel yapılarda daha hızlı yer edinmekte, bireyler ise düşük bir sosyal denetimin olduğu ve özgür teşebbüse açıklık gösteren demokratik kültürlerde kişisel potansiyellerini geliştirme fırsatına kavuşmaktadırlar. Demokratik toplumlarda

kişisel başarısızlıklara karşı tolerans gösterilmekte, bireyler yenilikleri tekrar tekrar denemek adına teşvik edilmektedir.

Morrison'a göre de girişimcilik ve toplumsal kültür arasında yakın bir bağdan söz etmek mümkündür. Siyasal ve toplumsal kültür, girişimciliği başlatan süreçlerin önemli belirleyicilerindendir. Bu noktada kültürün demokratik değerlerle ne derece temasta olduğu, girişimciliğin yönetsel ve toplumsal süreçlere iştirakini de etkilemektedir. Kültür, girişimciliği harekete geçiren dürtü ve güduları bünyesinde barındırdığından demokrasinin konsolide olduğu toplumlarda girişimciliğin hızla yayılması ihtimali oldukça yüksektir (Morrison, 2000: 62-66). Dolayısıyla demokratik toplumlarda kişilerin yenilik konseptine açık olması girişime teşvik edici bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Aksi durumlarda demokrasi kültürünün az geliştiği yapılarda girişimciliğin bireyselden toplumsala uzanması ve kamuda bir prensip haline gelmesi sürecinin birtakım engellere takılması muhtemeldir. Diğer bir deyişle "Toplumların girişimcilik kültürü ile siyasal örgütlenmesi arasında doğrusal bir ilişki vardır" (Şahin, 2011: 129) ve çoğulcu ve sivil merkezli toplumsal yapılarda girişimcilik daha fazla desteklenmektedir. Bhagwati demokrasiyi otoriter rejimlerle kıyaslar, demokratik rejimlerin sürekli gelişme için gerekli olduğu ve girişimciliğin artması adına olanakların yaratılmasında önemli bir araç olduğu fikrini vurgulamıştır (Bhagwati, 2012: 151). Sürekli gelişme içerisinde olma arzusu taşıyan ve risk alma potansiyeli yüksek olan kişi olarak girişimci ve taşıdığı girişimci ruhun ortaya çıkabilmesinde etkili faktörlerden biri de yeterli sayıda insanın varlığıdır (Karakaya ve Kantarcı, 2015: 1869). İşte söz konusu yeterli sayıda insan ile katılım olgusunun girişimcilikteki ana dürtülerden olması ve bireyi risk alma noktasında teşvik etmesi, girişimcilik ile demokrasi arasında kurulabilecek potansiyel bağa işaret etmektedir. Demokrasi, toplumları gözle görülür bir gelişmeye götürecek olan rekabetin yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle aralıksız bir gelişme için demokrasi ve girişimcilik arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilmesi ülkelerin ulusal ve uluslararası pozisyonları için etkili bir altyapı özelliği taşımaktadır. Demokrasi kültürünün siyaset ve toplum nezdinde yerleştirilmesi, girişimcilik ve demokrasi ilişkisinin tesis edilmesinde önemli bir ayağı oluşturmaktadır.

Bu kapsamda demokrasinin ilk basamağını oluşturan diğer bir deyişle demokrasi okulu olarak nitelendirilen yerel aktörler tarafından katılım, şeffaflık, yönetim gibi unsurlarla demokrasi ışığında oluşturulacak bir atmosfer, girişimcilik ekosistemi için uygun ortamı sağlayacak, söz konusu demokrasi ve girişimcilik ilişkisini daha da anlamlı kılacaktır.

3. YEREL DEMOKRASİ AKTÖRLERİNİN GİRİŞİMCİLİĞE ETKİSİ

Bir toplumda egemen değer ve zihniyet sınırları olarak kültürel unsurlar belirli davranış ve tutumların oluşmasında birincil rol oynamaktadırlar. Yaşanılan kültürün sunduğu imkânlar çerçevesinde hareket alanı bulan girişimcilik eğilimleri de söz konusu kültürden bağımsız değildir. Girişimciliği etkileyen aile, yaş, eğitim gibi birçok faktör bulunmakla birlikte, davranış kalıpları, kurumsal görüntüler ve kültürel formlar üreten sosyal yapı bunların en önemlilerinden birini oluşturmaktadır. Zira girişimcilik, bireyin yaşadığı sosyal çevre ve kültürel yapı etkisinde oluşmaktadır (Aytaç, 2006: 147). Yine Aytaç'a göre (2006: 156) girişimciliğin, yolunda engelsiz bir şekilde ilerleyebilmesi kültürün sunduğu imkânlarla sağlanmakta, söz konusu imkânlar değişiklik yanlısı olma, teşebbüs, özerklik, yenilikçilik gibi eğilimleri güçlendirmektedir. Dolayısıyla kültürün sahip olduğu ön kabuller girişimci davranışları özendirdiği takdirde güçlü bir girişimci ruh o toplumda yerleşme ve yayılma fırsatı elde etmektedir. Diğer bir deyişle risk alma, yaratıcılık, cesaret, fırsatları fark edebilme ve değerlendirebilme gibi yönlerden pozitif bakış açısına sahip olan ortamlar girişimci ruh ve eylemleri teşvik etmektedirler.

Genel anlamıyla yerel demokrasi kavramı, demokrasi kültürünün yerel yönetimler alanında hayata geçirilmesi ve devamlılığının sağlanmasıdır (Görmez, 1997: 68). Yerel demokrasinin temelinde kapalı bir yerel siyasi süreçten ziyade açık ve şeffaf bir sürecin işleyişi yer almaktadır. Müzakere ve hoşgörü ortamının oluşturulması, yurttaş odaklılık, katılım, çok aktörlü yapı ve yönetim gibi özellikleri bünyesinde barındıran yerel demokrasi ortamı girişimcilik eğilimlerine etkin ve verimli bir alan yaratmaktadır.

Yerel demokrasi aktörlerinin en başında ise yerel yönetim kuruluşları gelmektedir. Halka hizmet götüren en yakın birimler olan yerel yönetimler halka, demokrasi ilkelerine yönelik sorumluluk duygusu ve siyasal bilinç kazandırılması dolayısıyla demokratik rejimin sağlıklı işlemesi noktasında yürütücü bir işlev görmektedir. Keleş'e (2000: 55) göre, yerel halka en yakın birimler olan yerel yönetimlerin yönetim mekanizmalarının halk tarafından seçiliyor olması bu birimleri demokratik katılıma en uygun yönetimler haline getirmektedir. Yerel halka kamusal mal üretme ve tüketme özgürlüğü sunan yerel yönetimler, aynı zamanda özerk yapılarıyla kamu hizmetlerinin etkin yürütülmesi görevini üstlenmektedirler. "Yerele proje üretme şansı veren", yenilikçi ve etkileşime dayanan (Tekeli, 2006: 35), yerel demokrasinin hâkim olduğu bir yerel yönetim sisteminde girişimcilik, proaktif birey, dinamik sosyal ilişkiler ve ayırt edici bir değişim etkeni olarak varlığını en iyi şekilde sürdürecektir.

3.1. Belediyeler

Belediyeler, yerel yönetim birimleri arasında gerek ekonomik ve sosyal gerekse siyasal ve kültürel açılardan sayıca en fazla varlık gösteren oluşumlardır. Belediye (5393, md. 3) "*Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi*" olarak tanımlanmaktadır.

Yerel yönetimler özelinde belediyeler, halka yakınlıkları ve özerk yapıları sayesinde girişimciliği yüksek birimlerdir. Yeni hizmet birimleri geliştirilmesinde belediyelerin yapıları gereği sahip oldukları teşebbüs gücü büyük rol oynamaktadır. Dolayısıyla her bir yerel yönetim birimi aynı zamanda farklı bir girişimci güç anlamına gelmektedir. Nitekim belediyeler, kentsel dönüşüm projeleri, sosyal yardım organizasyonları, toplu konut, yönetime katılma ve beyaz masa uygulamalarında bu girişimcilik özelliklerini ortaya koymaktadırlar (Eryılmaz, 2016: 175).

Belediyelerin yerel girişimcilik ekosistemi üzerindeki olumlu etkisi sadece etkin girişimcilerin ortaya çıkabilmesini sağlayacak politikaların geliştirilmesi ile sınırlı değildir. Bu birimler aynı zamanda girişimlere kaynak aktarımı, eğitim ve diğer paydaşlarla bağlantı sağlama olanakları da sunmaktadır. Belediyeler öncülüğünde gerçekleştirilen girişimcilik eğitimleri önemli

noktaları oluşturmaktadır. Bu kapsamda Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Balıkesir Çalışma ve İş Kurumu Müdürlüğü (İŞKUR) arasında imzalanan Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri için İşbirliği Protokolü örnek olarak verilebilir. Protokolle, girişimcilik eğitimi verilerek KOSGEB hibelerinden yararlanmalarının önü açılan 200 girişimcinin bu yolla istihdamı amaçlanmaktadır (balikesir.bel.tr, 18.03.2018). Girişimcilik çerçevesinde istihdam sağlama amacıyla verilen bu tarz eğitimler hemen hemen bütün belediyelerin izlediği bir yol olmaktadır. Ayrıca bu yolla belediyeler, kamunun toplayıcı gücü aracılığıyla girişimcilik ekosisteminin paydaşlarını bir araya getirmektedirler. Bu kapsamda Kadıköy ve Kartal Belediyeleri'nin uygulamaya geçirdiği TAK (Tasarım Araştırma Katılım) projesi örnek verilebilir. Uygulama, kentsel sorunların çözümü noktasında kent sakinlerinden öğrencilere, gönüllü kuruluşlardan destekçilere kadar çeşitli paydaşların bir araya gelerek ulusal ve uluslararası iş birlikleri kurduğu ve fikir üretmek ürünlerini kamuoyu ile paylaştıkları yenilik ve yaratıcılık mekânı olarak adlandırılmaktadır. Bağımsız bir yapı arz eden oluşum, proje ve program üretmekte, sosyal değişime karşı hassas tasarım süreçleri kurgulamaktadır (takortak.org/, 23.04.2018).

Yine, 5393 sayılı Belediye Kanunu 13. Maddesinde ise *“Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır.”* diyerek hemşehrilik hukuku üzerine bir düzenleme yapmış, yönetişimin önemli argümanlarından olan katılım, bilgilendirme, işbirliği gibi kavramlara vurgu yapmıştır. Hemşehrilik bilinci gelişen bir kent toplumu, yerel yönetim birimlerinden sadece hizmet bekleyen bir yapıdan, yurttaş girişiminin yüksek olduğu üretken bir yapıya ulaşılmasında daha avantajlı olacaktır.

Yerel demokrasi özelliklerinin bir yansıması olan söz konusu madde ile belediyeler çeşitli paydaşların da desteğini alarak sosyal

girişimcilik misyonunu ortaya koyabilmektedir. Örneğin, Sarıyer Belediyesi ile Koç Üniversitesi, Sarıyer’de sosyal girişimciliğin gelişimini sağlamak, yeni ekonomik değerler ve istihdam fırsatları yaratmak için ortak bir çalışma düzenlemişlerdir. Bu amaçla Koç Üniversitesi’nde “Yerel Kalkınmada İşletme Çözümleri: Sosyal Girişimcilik” konulu bir çalıştay gerçekleştirilmiştir (sariyer.bel.tr, 23.03.2018). Yine Küçükçekmece Belediyesi, İçişleri Bakanlığı ve Sosyal Akıl Derneği işbirliği ile hayata geçirilen, ‘Yeni İşim Sosyal Girişim’ projesi kapsamında Küçükçekmece Belediyesi başta olmak üzere Küçükçekmece ilçesindeki çeşitli kurumlardan 50 girişimciye, ‘Uygulamalı Gönüllü Yönetimi, Sosyal Girişimcilik, Paylaşım Ekonomisi, Teknolojiyle Sosyal İnovasyon, Sosyal Sorumluluk, Lobicilik’ başlıklarından oluşan bir eğitim programı uygulamıştır (kucukcekmece.istanbul/, 23.03.2018). Sosyal girişimci liderlerin yetiştirilmesini amaçlayan bu proje ile girişimcilik adına farkındalık ve uzmanlaşma sağlanması belediye öncülüğünde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

İktisadi yönden bakıldığında ise genel ifadeyle girişimcilik, başta risk alma yeteneği olmak üzere çevresel etkilerden dolayı ortaya çıkan fırsatlardan faydalanmak, üretim faktörlerine sahip olmak ve bu faktörler aracılığıyla ürün ve hizmet üreterek yeni fırsatlar yaratmak ile ilişkili bir kavramdır. Söz konusu ilişki bir işletme kurmak ve onu işletmeyi amaçlamaktadır (Akdemir, 1996: 20). Bu kapsamda belediyeler söz konusu işlevi mevzuatta da yer bulan “şirket kurma” yoluyla gerçekleştirmektedir. Belediye kanununa göre (5393, md.70), “Belediye kendisine verilen görev ve hizmet alanlarında, ilgili mevzuatta belirtilen usullere göre şirket kurabilmektedir.” 71. madde ile de, belediyelere özel gelir ve gideri bulunan hizmetlerini Bakanlar Kurulu izniyle bütçe içinde işletme kurarak gerçekleştirme imkânı sağlanmıştır. Meşe’ye göre, belediye şirketleri aracılığıyla özelleştirilen belediye hizmetlerinin, istihdamı artırdığı göz ardı edilmemelidir. İstihdam politikalarının şirketler üzerinden yürütülmesi belediye yönetimine ciddi anlamda hareket serbestisi de getirmiştir (Meşe, 2011: 208). Belediyeler bir yandan hareket serbestisi kazanırken aynı zamanda demokrasi aktörü olma rolünü girişimcilik yeteneğiyle birleştirerek yerelde istihdam alanları yaratabilmektedir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin çoğunluk hissesine sahip olduğu, kentle ilgili çeşitli ekonomik faaliyetleri yürüten, termal ve turizm amaçlı yatırım yapan ve işleten Balpaş A.Ş., otoparkları işleten Balpark Ltd. Şti.

ve Fırıntaş A.Ş. adındaki şirketleri, belediyelerin bu konudaki girişimcilik eylemlerine örnek verilebilir.

3.2. Kent Konseyleri

Demokratikleşme sürecinde kent konseyleri önemli bir etkileşim alanı olarak görülmektedir. Kent konseylerinin daha yaygın ve etkili bir hale gelmesi Birleşmiş Milletler'in önderliğinde 1997 yılında gerçekleştirilen Yerel Gündem 21 çalışmalarıyla olmuştur. Aksu'ya göre (2008: 44) kent konseyleri yerel toplumu temsil eden bütün güç odaklarını, söz hakkı bulunan bütün toplum kesimlerini bir araya getiren özgün ve bilimsel bir düşünce ve stratejik planlama platformu olarak düşünülmüştür.

Kent konseyleri (5393, md.76), *“kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehricilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışmaktadır”* şeklinde tanımlanarak katılımı ve demokratikleştirmeyi kurumsallaştıran, işlevsel hale getiren bir mekanizma özelliği taşımaktadır. Söz konusu özellikler ışığında faaliyetlerinde ilgili bakanlıklar, belediyeler, üniversiteler, odalar, dernekler, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapan kent konseylerinin, yönetim olgusu çerçevesinde yerel demokrasiye güç kazandırdığı örneklerin sayısı oldukça fazladır.

Elazığ belediyesi ve kent konseyi işbirliği ile gerçekleştirilen “El Emegi Göz Nuru Çarşısı” projesi ile kadınlar üretim aşamasına dâhil edilerek ekonomiye katkı sağlamaları amaçlanmıştır. Kadınların üreten ve ürettiğini pazarlayabilen bir konuma gelmesi üzerinde önemle duran girişim, kadınlara ekonomik açıdan güç ve özgüven kazandırma noktasında etkili olmuştur (elazig.bel.tr/, 23.03.2018). Yine Bursa kent konseyi, Bursa Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı koordinesinde Türkiye Muhtarlar Konfederasyonu işbirliğiyle ‘Türkiye Kadın Muhtarlar Buluşması’ kapsamında ‘Ekonomide Kadın Girişimciler’ konulu panel düzenlemiştir (bursakentkonseyi.org.tr, 23.03.2018). Söz konusu panelde kadının istihdam ve siyaset alanında daha güçlü olması adına geliştirilmeye çalışılan stratejiler ve ekonomik alanda iş fırsatları yaratılması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Bursa Kent Konseyi Gençlik Meclisi, gençlerin doğru bir kariyer planlaması yapabilmeleri ve iş dünyasının tecrübeli isimleriyle bir araya gelebilmeleri amacıyla inovasyon ana temalı 'İşini Şansa Bırakma Girişimcilik Zirvesi' düzenlemiştir (milliyet.com.tr, 24.03.2018). Birçok kent konseyi tarafından gerçekleştirilen benzer etkinlikler aracılığıyla girişimcilerin finansal ve yönetsel yetkinlikleri ile sosyal becerileri geliştirilerek, danışmanlık ve finansman destekleri konusunda bilgi verilmektedir. Diğer yerel aktörler gibi kent konseyleri de çeşitli paydaşlar ile yardımlaşma ve dayanışma içinde faaliyetlerini sürdürerek girişimcilere birbirleriyle tanışma, ortak bir platformda iş ağı geliştirme şansı sunmaktadır.

3.3. Üniversiteler

Bireye, risk alma, kendine güven, bağımsızlık, farkındalık gibi hayati nitelikleri kazandıran eğitimin, girişimcilik eğilimlerinin keşfedilmesi, geliştirilmesi ve desteklenmesi noktasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Zira bu nitelikler işe başlama ve ilerlemede etkili unsurları oluşturmaktadır.

Bireylerin genç yaştan itibaren iş planı geliştirmede deneyim kazanmalarını destekleyen üniversite eğitimi, kişiye alternatif kariyer seçenekleri sunmakta, ufkunu genişletmekte ve fırsatları algılamada onları avantajlı kılmaktadır (Verheul vd., 2003: 582). Girişimcilik çerçevesinde toplumsal hareketlilik ve gelişme için bireyin eğitim seviyesi kadar toplumunda eğitimsel profili önem arz etmektedir. Çünkü eğitim düzeyinin yüksekliği, toplumdaki kaynakların verimli kullanımına, hak ve sorumluluk bilincinin yükselmesine, kaynak üretme, kazanç elde etme, bilgiye pratik değer kazandırma gibi eğilimlere anlam kazandırmaktadır. Dolayısıyla söz konusu tablo girişimci ruhu ortaya çıkarmaktadır. Eğitim, aynı zamanda başarı konusunda asgari temel güven sağlayıcı bir etkiye de sahiptir (Aytaç ve İlhan, 2007: 114). Ayrıca yerel girişimcilik ekosisteminde üniversiteler bireylerin, girişimciliği bir kariyer olarak seçmesinde kritik bir rol oynayabilmektedirler. Bu yüzden üniversitelerde sunulan eğitimin öğrencilerde iş becerilerine ait farkındalık yaratmanın yanında girişimci ruhu uyandıracak nitelikte olması önem taşımaktadır.

Bu kapsamda üniversiteler arasında girişimci ve yenilikçi rekabeti artırarak, girişimcilik ekosisteminin gelişmesi amacı güden

politikalar uygulamaya konulmaktadır. TÜBİTAK tarafından, üniversitelerin girişimcilik ve yenilikçilik performanslarına göre sıralandığı “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi” bu noktada teşvik edici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk kez 2012 yılında TÜBİTAK tarafından hazırlanan endekste ülke genelinde girişimci ve yenilikçi özelliklere sahip 50 üniversite sıralanmaktadır (tubitak.gov.tr; ttm.istanbul.edu.tr, 15.10.2018). Endeks çerçevesinde bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliğinden iş birliği ve etkileşime, fikri mülkiyet havuzundan ekonomik katkı ve ticarileşmeye kadar girişimcilik kültürüne yönelik 23 gösterge yer almaktadır. Bu göstergeler aracılığıyla üniversitelerin girişimcilik özelliklerinin değerlendirildiği sistemde veriler, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK), Türk Patent Enstitüsü (TPE), Kalkınma Bakanlığı, KOSGEB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) gibi kurum ve kuruluşlardan derlenmektedir (tubitak.gov.tr, 15.10.2018). Endeks içinde yer alan “Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği” boyutu içerisinde bilimsel yayın sayısı, bilimsel makale, tez vb. yayınların hazırlanma aşamasında faydalanılan kaynaklara yapılan atıf sayısı, araştırma-geliştirme (Ar-Ge) ve yenilik destek programlarından alınan proje sayısı, Ar-Ge ve yenilik destek programlarından alınan fon tutarı, ulusal ve uluslararası bilim ödülü sayısı ile doktoralı mezun sayısı gibi veriler incelenmektedir. “Fikri Mülkiyet Havuzu” çatısı altında patent başvuru sayısı, patent belge sayısı, faydalı model/endüstriyel tasarım belge sayısı gibi veriler incelenirken, “İşbirliği ve Etkileşim” çatısı altında üniversitelerin çeşitli kuruluşlarla yaptığı projeler veri kabul edilerek, üniversitelerin işbirliği konusunda ne kadar etkili olduğunun ölçülmesi amaçlanmaktadır (Alemdar, 2012: 43).

Yine, üniversitelerin teori ve pratiği bir araya getirerek iş dünyası ile işbirliği içerisinde gerçekleştirdikleri projeler, kaliteli ve nitelikli bir eğitimi destekleyen en önemli uygulamalar arasında yer almaktadır. Bu kapsamda söz konusu aktörler arasında iş birliğinin sağlanması ve geliştirilmesi noktasında “kariyer merkezleri” çok çeşitli faaliyetleri bünyelerinde gerçekleştirerek önemli bir lokomotif işlevi görmektedir. Firma tanıtımları, kariyer günleri/seminerler, kariyer yönlendirme danışmanlığı, staj organizasyonu, firma/sektör veri tabanı, özgeçmiş bilgi bankası oluşturma, iş dünyası tanıtım toplantıları gibi işlevleri

gerçekleştiren merkezler, 2015 yılı itibariyle Türkiye genelinde 98 üniversitede faaliyet göstermektedir (Özden, 2015:154). Kendileri hakkında kapsamlı bilgileri web sayfaları aracılığıyla kamuoyuna sunan kariyer merkezleri, temel amaçlarını gerek üniversite öğrenci adaylarının gerekse mezun ve çalışanlarının kariyer planlama ve geliştirme yetkinliklerinin iyileştirilmesini sağlamak olarak belirlemişlerdir. Kariyer alanında bilimsel çalışmalar gerçekleştirmek, istihdam olanaklarını araştırmak, yapılan faaliyetlerin sonuçlarını ve birikimlerini paylaşmak yine merkezlerin amaçları arasında sayılan hususlardır (Kara, Güler, Tuna ve Hitay, 2016: 249). Türkiye geneline bakıldığında Kariyer Merkezlerinin yoğunlaşma alanlarının çok sayıda üniversiteye sahip olan İstanbul, Ankara ve İzmir olduğu görülmektedir. Nüfusun yüksek ve istihdam olanaklarının fazla olmasının yanında sanayi ve ticaretinde gelişmişliği, söz konusu kentlerde kariyer merkezlerine olan ihtiyacın ve bu bilincin artış göstermesinin önemli göstergelerini oluşturmaktadır. En çok kariyer merkezine sahip olan İstanbul'da yer alan üniversitelerin web sayfaları incelendiğinde en aktif faaliyet gösteren merkezlerin; “İstanbul Üniversitesi Kariyer Geliştirme, Uygulama ve Araştırma Merkezi”, “Boğaziçi Üniversitesi Network Yönetim Merkezi”, “İstanbul Teknik Üniversitesi Kariyer Merkezi”, “Yıldız Teknik Üniversitesi Öğrenci Kariyer Geliştirme Merkezi”, “Bahçeşehir Üniversitesi Co-op Ofisi” olduğu görülmektedir. Ankara'da ise ODTÜ Kariyer Planlama Merkezi ile İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kariyer Merkezi olarak sıralanabilir. Bu üniversitelerin kariyer merkezlerinde genel olarak kariyer günleri, iş ve staj ilanı, teknik geziler, kariyer danışmanlığı, çeşitli seminerler, mezunlarla iletişim ve sektör günleri gibi faaliyetler yürütülmektedir (Kara, Güler, Tuna ve Hitay, 2016: 249-250).

Üniversiteler, girişimcilerin iş fikirlerini olgunlaştırmasına ve girişimlere yönelik destekler noktasında bilgiye erişime yardımcı olacak ders, program veya bağımsız eğitimler sunabilirler. Ayrıca öğrencilikten girişimcilğe geçişte de üniversitelerin diğer yerel aktörlerle işbirliği yaparak bir köprü görevi üstlenmeleri mümkündür. Ayrıca üniversiteler, inovasyon kapsamında merkezi konumda bulunan kurumların başında gelmektedir. Dolayısıyla bu kurumlarda gerçekleştirilen araştırmalar yeni fikirlerin hayat bulmasında lokomotif görevi görmektedir. Yine, farklı faaliyetler amacıyla girişimcilerin ve diğer paydaşların buluşma noktası olma

açısından üniversiteler, prestij bakımından çekim noktası özelliği sergilemektedir (İZKA, 2013: 46). Bu kapsamda Balıkesir Üniversitesi ile Güney Marmara Kalkınma Ajansı işbirliği ile gerçekleştirilen “Gençlik Enerjisi Rüzgâr Enerjisiyle Buluşuyor” projesinin faaliyeti olarak kurulan “Rüzgâr Enerjisi Eğitim Merkezi” önemli bir örneği oluşturmaktadır. Avrupa Birliği (AB) Sektörel Yatırım Alanlarında Genç İstihdamının Desteklenmesi Programı kapsamında hayata geçirilen projede yer alan 70 öğrencinin sektörde istihdam edilmeleri amacı projenin önemli çıktılarında birini oluşturmaktadır (balikesir.edu.tr, 24.03.2018). Proje kapsamında Balıkesir Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi bünyesinde hizmet verecek olan “Rüzgâr Enerjisi Eğitim Merkezi” kurulmuş, 40 kişilik bir dersliğin yanı sıra Rüzgâr Enerjisi Laboratuvarı oluşturulmuştur (gmka.gov.tr, 24.03.2018).

Türkiye üniversitelerine bakıldığında ön lisansta girişimcilik derslerinin, lisans ve lisansüstü eğitim programlarına göre daha ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır (Yelkikalan vd., 2010: 59). Girişimcilik yükseköğrenim düzeyinde MEB-YÖK Programı kapsamındaki meslek yüksekokullarında ve fakültelerin başta iktisadi ve idari programları olmak üzere mühendislik birimlerinde de okutulmaktadır.

2002 yılında Anadolu Üniversitesi’nde Girişimcilik Eğitim ve Araştırma Merkezi kurulmuştur. Bunların yanı sıra KOSGEB tarafından 1998 yılında kurulan Girişimcilik Enstitüsü, Teknolojik Eğitimi Geliştirme Vakfı (TEGEV) ve Genç Başarı Vakfı faaliyet göstermektedir. İstanbul Kültür Üniversitesinin de Aile İşletmeleri Girişimcilik ve Uygulama Merkezi bulunmaktadır (Yelkikalan vd., 2010: 55). Yine, ODTÜ Teknokent bünyesinde kurulan METUTECH-BAN (Teknoloji Yatırımcıları Ağı Derneği) iş melekleri ağının ülkemizdeki ilk uygulaması olma özelliği taşımaktadır. Dernek yatırımcıları ve özellikle teknoloji tabanlı girişimcileri buluşturmaya amaçlamaktadır (metutechban.odtuteknokent.com.tr, 26.03.2018). Yine, Üniversite-Sanayi İşbirliği Modeli çerçevesinde hayata geçirilen teknoparklar yenilikçi ve rekabetçi kültürü destekleyen, girişimcilerin yaygın olarak faaliyet gösterdiği bir diğer yapılanmayı oluşturmaktadır. Günümüzde Türkiye’de 55 aktif teknoparkta 4369 yenilikçi firma bulunmakta ve bu firmalarda 43.868 kişi çalışmaktadır. Yine bu firmalarda yaklaşık 25 bin Ar-Ge projesi tamamlanmış, 908 patent

alınmış ve 1746 patent başvurusu yapılmıştır (BSTB, 2017). Örneklerin sayısı çoğaltılabilmekle beraber son dönemlerde girişimcilik unsurları, üniversiteler kapsamında olabildiğince uygulamaya geçirilmeye çalışılmaktadır. Böyle bir konjonktürde yükseköğretim kurumları, ulusal ve bölgesel refah artışını destekleyebilmek için girişimcilik üzerinde yoğunlaşarak yeni roller üstlenmektedir.

3.4. Kalkınma Ajansları

Girişimcilik ikliminin yerel özellikler taşıyan bir olgu olmasının yanında bölgesel kalkınma yönünden önem taşıması, söz konusu iklimi geliştirmek için yapılan çalışmalarda kalkınma ajanslarının rolünü hayati derecede artırmaktadır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları; yasal bir hükme dayanılarak kurulan (5449 sayılı kanun ile), kurulduğu bölgede yer alan özel ve kamusal şirketler, yerel otoriteler ve sivil toplum kuruluşları gibi yönetim aktörleri arasında işbirliği sağlayan, ekonomik kalkınma odaklı yapılardır (Koçberber, 2006: 37). Bölgedeki içsel dinamikleri harekete geçirme yeteneğine sahip olan ajanslar, yerel paydaşları teknoloji, bilgi ve kaynak bakımından destekleme misyonunu da üstlenmektedir.

Bölgedeki mevcut yerel potansiyelin harekete geçirilmesinde ekonomik ve kalıcı bir yöntem oluşturabilmek adına kamu, yönlendirici ve geliştirici bir rol üstlenmelidir. Bölge insanının ve bölge kaynağının temel teşkil ettiği bir yöntemde, girişimciliğin geliştirilmesi ve bölgenin sahip olduğu potansiyelin kalkınma sürecine entegre edilmesi son derece önemlidir (Paksoy ve Aydoğdu, 2010). Bu süreçte kalkınma ajansları söz konusu bölgede sacayaklarından birini oluşturmaktadır.

Girişimcilik olgusunun geliştirilmesi için ortaya konulan strateji hedeflerinde paydaşları bir araya getiren platformları oluşturan kalkınma ajansları, girişimci ve yatırımcıları buluşturan ara yüzler olabilmektedir. Bölgenin ihtiyaç ve önceliklerine uygun mali destek programlarının tasarlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi mekanizmalarına öncülük etmek kalkınma ajanslarının güçlü yönlerinden birini oluşturmaktadır. Ayrıca ajanslar, bölgeye çekilen gerek ulusal gerekse uluslararası fon kaynağını artırmayı hedefleyerek, yereldeki kurumların başta proje hazırlama ve yazma kapasitesi olmak üzere birçok konuda

kapasitelerini geliştirecek çalışmaları yönlendirmektedir (İZKA, 2013: 52-53). Ulusal ve uluslararası girişim sermayelerine erişimi daha kolay sağlamak adına girişimcilere teknik destek verebilmektedirler.

Bölgede yer alan kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının kendi bünyelerinde hazırladıkları stratejik plan ve çalışma programlarında Kalkınma Ajansları koordinasyonu ile girişimcilik kültürünü geliştirecek temel hedeflere yer verilmesi sağlanabilmektedir. Bunun yanı sıra girişimcilik ekosistemi için önem arz eden iyi uygulama örneklerinin araştırılmasından girişimci havuzlarının oluşturulmasına, iş planı yarışmalarının düzenlenmesinden iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılmasına kadar birçok faaliyet ajanslar eliyle gerçekleştirilebilmektedir (İZKA, 2013: 53).

Ankara Kalkınma Ajansı tarafından mali olarak desteklenen, Ankara Sanayi Odası tarafından yürütülen ve Ankara'da turizm alanında özellikle kadın girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesi amacıyla taşıyan “kadın girişimciliği atağı” sloganıyla çeşitli projeler hayata geçirilmektedir (ankaraka.org.tr, 26.03.2018). Yine Ankara Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Programı (IPA) kapsamında desteklenen "Genç İstihdamının Artırılması için Ankara Girişimcilik Ekosisteminin Geliştirilmesi Projesi", bölgenin sahip olduğu yetişmiş insan kaynağını katma değer yaratacak girişimcilik alanlarına yönlendirerek genç istihdamının artırılmasını hedeflemektedir (ankaraka.org.tr, 26.03.2018). Trakya Kalkınma Ajansı, Güney Marmara Kalkınma Ajansı, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı gibi birçok ajans bünyelerinde uygulamalı girişimcilik eğitimleri vermekte, yerel iş imkânları oluşturarak yöre halkını üretime yöneltmeye çalışmaktadırlar.

3.5. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum, 20. yüzyılın anahtar kavramlarından biri olarak birey ve toplumun sivilleşerek devletin sınırları dışında faaliyet alanı oluşturduğu, gönüllülük esasına dayanan ve kendi kendini yaratan toplumsal örgütlenme olarak tanımlanmaktadır (Keyman, 2010: 261). Sivil toplumun güçlenmesi, demokrasi kültürünün tesisi ile doğru orantılıdır. Diğer bir ifade ile kişisel haklarının korunması doğrultusunda sorumluluk ve inisiyatif alma

yaklaşımlarının gönüllü olarak gelişmesi, demokrasinin pekişmesine paralel olarak sivil toplum tarafından sağlanmaktadır (Betil, 2010: 22). Süreç içerisinde yaşanan gelişmelerin yönetimin yerelleşerek sivil özellik kazanmasına ve toplumun yönetime katılmasına imkân vermesi, sivil toplum temelli girişimciliğin de zemin kazanmasını sağlamıştır (Şahin, 2011: 130).

Modern ulus-devlet anlayışı kapsamında demokrasinin, kamu tarafından tekelleşmesine karşı gelişen sivil toplum anlayışı, günümüz toplumsal ve politik yaşamında, girişimcilik adına da önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Kaypak (2012: 51), “sivil toplum kuruluşları, sivil girişimciliğin toplumsal göstergeleridir” derken, STK’ları sivil ve sosyal girişimciliğin ana aktörleri olarak değerlendirmektedir. STK’lar girişimcilik faaliyetlerinin, devletten bağımsız bir çatı altında, bireysel ve toplumsal olarak düzenlenmesine öncülük etmektedirler. Hızlı ve esnek çalışabilen, kar amacı gütmeyen, ‘üçüncü sektör’ olarak da adlandırılan STK’lar; vakıf, dernek, sosyal kurum, kulüp ve benzerlerini kapsamaktadır (Kaypak, 2012: 49).

Etkin girişimcilerin tespiti, network oluşturma, girişimcilere finansal destek sağlama gibi hususları içine alabilen STK’lar, girişimcilik ve mentörlük eğitimi ve girişimciliğe uygun politikaların oluşturulması için lobi çalışmaları yaparak girişimcilik ekosistemi üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir (İZKA, 2013: 45-46). KOSGEB tarafından ortaya konulan, STK’larca düzenlenen uygulamalı girişimcilik eğitimleri, genel ve özel hedef gruplarının iş kurmasına destek sağlama noktasında verilebilecek ilk örneklerdendir (İslamoğlu vd., 2014: 30). Söz konusu faaliyetler, STK’ların halka ulaşması ve ilgili bölgelerdeki bireylerin bu sivil toplum kuruluşlarına gösterdiği özenle doğru orantılı olarak sürdürülmektedir. Bu nedenle, STK’ların siyasal ve toplumsal yapıda edindiği konum, bireyleri önce eğitme ve ardından girişimciliğe teşvik etmede önem arz etmektedir. Bu nedenle, sivil toplum bilincinin hem siyasal rejim hem de toplumsal yapıda yerleşmesi, öncelikli adımı oluşturmaktadır. Zira bu bilincin oluşmadığı yapılarda, söz konusu eğitim ve teşvik süreçlerinin başarıya ulaşması da muhtemel değildir.

STK kapsamında girişimciliğin geliştirilmesine GAP-GİDEM faaliyetleri bir diğer örneği oluşturmaktadır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde yatırımların artması ve girişimciliğin

geliştirilmesi için, 1997 yılında GAP Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri kurulmuştur. Merkez, 5 ayrı ilde açılan şubesiyle girişimcilerin ihtiyaç duyduğu konularda eğitim programları ve iş gezileri düzenleme, şirket kurma konularında destek sunma, halka açılma konularında danışmanlık gibi hizmetler vermektedir. GİDEM, 1998’de başlatılan Yeni Ufuklar Projesi ile GAP bölgesindeki üç üniversitede öğrencilere girişimcilik eğitimi vermiş, seçilen girişimci adaylarının projelerini desteklemiştir. 5 öğrencinin bölgede kendi işini kurmasına gerekli zemini sağlayan bu kuruluş, 2001’de projenin 2. aşamasında İsviçre hükümetinin de desteğini alarak 6 öğrenciyi daha aynı doğrultuda desteklemiştir. Bunların yanı sıra kadın girişimciliği hususunda da Merkezlerin, bölgede aldığı inisiyatiflerde bulunmakta ve bunlar STK düzeyinde girişimciliğin artırılması adına büyük önem taşımaktadır. Girişimciliğin yalnız ulusal değil, uluslararası alanda da teşvik edilmesi için merkezin Avrupa Komisyonu ile ortak çalışmaları olmuştur. Girişimcilerin yönetsel ve işlevsel olarak geliştirilmesi, girişimcilik kapasitelerinin artırılması da faaliyetleri arasındadır. (Paksoy ve Aydoğdu, 2010: 126). Örnek üzerinden görüldüğü gibi; STK’ların girişimciliği destekleyerek, yerelden küresele uzanan bir girişimcilik sürecini teşvik etmesi, sivilleşmenin giderek arttığı bu dönemde oldukça önemli bir gelişme olarak kaydedilebilir. Sonuç itibarıyla, yerel ve sivil bir aktör olarak STK’ların girişimciliğe katkısının çoğalması gereği, hem demokrasinin gelişmesi hem de sosyal girişimcilik olgusunun arttırılması adına vurgulanmaktadır.

4. SONUÇ

Çağın yükselen değeri olarak girişimcilik ortaya çıkardığı istihdam olanakları, üretime sağladığı destekleyici tavır, yenilik ve yaratıcılığa sağladığı teşvik gibi unsurlarıyla gerek iktisadi gerekse sosyal alanlarda önemli bir kavram niteliği kazanmıştır. Ekonomik, psikolojik, kültürel gibi çok boyutlu bir yapıya sahip olan girişimcilik, inisiyatif alma, risk ve başarısızlığı kabullenme, belirsizliklere katlanma, krizleri fırsata çevirme ve yorumlama gibi davranış kalıplarını içermektedir. Girişimci ise en genel anlamıyla üretim faktörlerini bir araya getiren, risk ve belirsizlikleri göze alan kişi olarak tanımlanmaktadır.

Bilgi toplumuna geçişle birlikte birçok kavram gibi girişimcilikte yeni boyutlar kazanmış, bu zamana kadar genellikle iktisadi, diğer bir deyişle kar amaçlı bir yapı arz eden girişimcilik, süreç içerisinde sosyolojik ve kültürel açıdan ele alınmaya başlanmıştır. Toplumsal yapı çerçevesinde “yenilik” kavramını belirleyici unsur olarak bünyesine alan girişimcilik, ticari yapısına ek olarak kar dışı bir eylem olma niteliğini de kazanmıştır.

Girişimciliğin toplumsal bir özellik kazanmasıyla birlikte, içinde yaşanılan topluma ait kültürün girişimcilik üzerine etkileri de tartışma konusu olmuştur. Sosyal çevrenin bireye kazandırdığı yargı, inanç ve kanaatler kişiye çeşitli davranış kalıpları belirlemekte, kişiyi teşvik edici veya engelleyici özellikler gösterebilmektedir. Bu çerçevede girişimci ruh da söz konusu toplumun kültürel koşullarından kaçınılmaz olarak etkilenmektedir. Girişimcilik için gerekli olan motivasyon, başarının destek bulması, risklerin tolere edilebilmesi, yenilik ve değişime açık olma gibi özelliklere yaslanan kültürel ortamlar şüphesiz girişimcilik ekosistemini geliştirmekte ve girişimcilik potansiyeline dinamik bir yapı kazandırmaktadır. Bu noktada müzakere ve hoşgörü, özgürlük ve eşitlik, bireysel hakların korunması gibi değerleri taşıyan demokrasi, girişimciliğin kök salması için uygun kültürel ortamın tesisinde önemli bir argüman olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasal ve sosyal yapıda demokrasinin yerleşik hale getirilmesi ise öncelikle yerel düzeyde, yerel demokrasi aktörleri ile sağlanmaktadır.

Yerel demokrasi aktörleri tarafından desteklenen girişimcilik, karşılıklı olarak, hem kendini yeniden üretme hem de yerel yönetim kurumlarına rekabet, değişim, yenilik gibi unsurlar katarak demokratikleşmenin arttırılmasının bir aracı olmakta, sağlanan kaynak ve yetki donanımı sayesinde etkinlik alanını genişletmektedir. Bu noktada yerel demokrasi ve aynı zamanda yerel düzeyde yönetim aktörleri olarak karşımıza çıkan belediye, kent konseyi, üniversite, kalkınma ajansı ve sivil toplum kuruluşları gerek işbirliği içinde gerekse kendi başlarına ortaya koydukları çeşitli proje, etkinlik ve çalışmalarla girişimcilik ikliminin oluşturulması ve sürdürülmesinde sacayaklarını oluşturmaktadırlar.

Proje üretme konusunda yerel düzeye fırsat tanıyan, yenilikçi ve etkileşime dayanan yerel demokrasinin hâkim olduğu bir yerel yönetim sisteminde girişimcilik, proaktif birey, dinamik sosyal

ilişkiler ve ayırt edici bir değişim etkeni olarak en iyi şekilde varlığını sürdürecektir. Bu kapsamda yerel halkın yeterli yönlendirme ve danışmanlık hizmetlerine sahip olması önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yerelde girişimciliğin desteklenmesi ve yönlendirilmesini sağlayacak, kamu bürokrasisine tabi olmaktan ziyade ortak olan, yerel otoriteler ve potansiyel girişimcilerle birlikte çalışabilecek esnek, hızlı ve çözümleyici ofisler kurulması girişimcilik kültürünün etkinlik kazanmasına yardımcı olacaktır. Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri'nin sayıca artırılması ve yaygınlaştırılması atılacak somut adımlardan birini oluşturmaktadır.

Yüksek teknoloji girişimi eğitimlerinin yanında geleneksel iş kurma eğitimi veren KOSGEB ve benzeri kurumların sayıları ve kapasitelerinin artırılması da öneriler arasında yer almaktadır. KOSGEB'in dijital pazarlamadan melek yatırımcılığa, iş modeli oluşturmadan standart temel iş kurma eğitimine, ortaklık sözleşmesinden yatırım almaya kadar uzanan geniş bir yelpazede eğitim veren bir yapıya kavuşturulması, yerel yönetimlerin istihdam olanakları sunma potansiyeli ile birlikte hareket etmesi sağlanmalıdır. Okul öncesi eğitimden başlayarak, özellikle üniversite basamağı dikkate alınmak suretiyle özgür düşüncüyü ve yaratıcılığı destekleyen ve bireyleri sorgulamaya, inisiyatif almaya yönlendiren bir eğitim sistemi kurgulanmalıdır. Özünde sivil toplum, bizatihi girişimci bir organizasyon olarak, yerel düzeyde girişimcilik faaliyetlerinin çoğalmasında kilit aktördür. Girişimcilik algısının bu türden örgütlerde yayılması öncelikle STK kültürünün toplum nezdinde yerleşmesinden geçmektedir. Türkiye'de STK bilinci son yıllarda artmış olsa da bunun yeterli olmadığı bilinmektedir. Girişimcilik faaliyetlerine öncülük etmek, temelinde ekonomik birikimle doğru orantılı olup, STK'ların kabul görüp görmediği ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle sivil toplumun demokrasinin önemli bir göstergesi olarak devlet ve toplum tarafından hak ettiği yeri edinmesinin ardından, girişimcilik faaliyetlerine örnek olacağı düşünülmektedir. STK'ların bahsi geçen yerel aktörler ile özel teşebbüsleri bir araya getirerek girişimciliğe önemli katkılar sunacağı söylenebilir. STK'nın devlet ve birey arasında edineceği konum; mali destek, kaynak aktarımı, eğitim desteği, tecrübe paylaşımı, aracılık gibi pek çok hizmet sunarak girişimci birey ve yapıların teşvik edilmesini sağlayacaktır.

Sonuç olarak, girişimciler için yerel yönetim ve yerel demokrasi mantığıyla oluşturulacak taze bir bürokratik mekanizma; karar almada kazanacağı daha istikrarlı, hızlı ve güvenilir yapıyla kurumsal olarak girişimlere de olumlu yansiyacak, girişimcilere önemli bir güven zemini oluşturacaktır. Yerel aktörlerin yönetim mantığı çerçevesinde yol aldıkları yerel demokrasinin hâkim olduğu bir konjonktürde girişimcilik kültürü de ihtiyacımız olan istikrarlı ve hızlı gelişmeyi yakalayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, A. (1996). *Girişimcilik Kültürü*, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Yayınları.
- Aksu, H. (2008). 5393 Sayılı Belediye Kanunu Çerçevesinde Kent Yönetiminde Yeniden Yapılanma, A. Yılmaz ve Y. Bozkurt (Ed.), *Küresel Esintiler ve Yerel Etkiler Sarmalında Türk Kamu Yönetimi* içinde (s. 35-56), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ankara Kalkınma Ajansı (2016). *Genç Girişimciler İçin Özel Projeler* <http://www.ankaraka.org.tr/tr/data.asp?id=3228> (26.03.2018).
- Ankara Kalkınma Ajansı (2012). *Kadın Girişimciliği Atağı*, <http://www.ankaraka.org.tr/tr/data.asp?id=821> (26.03.2018).
- Aytaç, Ö. ve İlhan, S. (2007). Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (18), 101-120.
- Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 139-160.
- Balıkesir Belediyesi (2017). Büyükşehir Belediyesi İŞKUR ile Protokol İmzaladı, <http://www.balikesir.bel.tr/haberler/buyuksehir-belediyesi-iskur-ile-protokol-imzaladi-2017> (18.03.2018).
- Balıkesir Üniversitesi (2017). GMKA ve BAUN İşbirliğiyle Gençlik Enerjisi Rüzgâr Enerjisiyle Buluştu, http://www.balikesir.edu.tr/index.php/baun/haber_goster/12645 (24.03.2018).
- Belediye Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> (15.04.2018).

- Bellone, Carl J. ve Goerl, G. F. (1992). Reconciling Public Entrepreneurship and Democracy, *Public Administration Review*, 52 (2), 130-134.
- Betil, M. (2010). Sivil Toplum, Sosyal Sermaye, Sosyal Girişimcilik, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5 (1), 21-25.
- Bhagwati, J. N. (2012). Democracy and development: Cruel dilemma or symbiotic relationship?, *Review of Development Economics*, 6(2), 151-162.
- Bridge, S., O'Neill K. ve Martin F. (1998). *Understanding Enterprise, Entrepreneurship And Small Business*, London: Macmillan Business.
- BSTB (2017), Teknoloji Geliştirme Bölgeleri İstatistikleri, <http://btgm.sanayi.gov.tr/sayfa.html?sayfaId=312fb1e1-4886-4088-9ed8-7fe6e190b6fd> (01.04.2018).
- Bursa Kent Konseyi (2017). Kadın Girişimciler Kadın Muhtarlarla Buluştu, http://www.bursakentkonseyi.org.tr/?sayfa=haber_bbb&haber_id=23460 (23.03.2018).
- Çukurçayır, M. A. (2013). *Yerel Yönetimler*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Dees, J. Gregory (1998). The Meaning of 'Social Entrepreneurship', Stanford University. <http://www.redalmarza.cl/ing/pdf/TheMeaningofsocialEntrepreneurship.pdf> (10.04.2018).
- Demirel, E. T. ve Tikici, M. (2004). Kültürün Girişimciliğe Etkileri, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 49-58.
- Dollinger M. (1999), *Entrepreneurship*, Mc Graw ve Hill Irwin (Ed.), USA.
- Elazığ Belediyesi (2016). El Emeği Göz Nuru Çarşısı Ev Hanımları İçin Fırsat Sunmaya Devam Ediyor, <https://www.elazig.bel.tr/haber.php?id=1887> (23.03.2018).
- Eryılmaz, B. (2016). *Kamu Yönetimi*. İstanbul : Umuttepe Yayınları.
- Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi, <https://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/politikalar/icerik-girisimci-ve-yenilikci-universite-endeksi> (15.04.2018).
- Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi, <http://ttm.istanbul.edu.tr/?p=9173> (15.04.2018).

- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı (2017). Gençlik Enerjisi Rüzgâr Enerjisiyle Buluşuyor, <https://www.gmka.gov.tr/projeler> (24.03.2018).
- Holcombe, R. G. (2002). Political Entrepreneurship and the Democratic Allocation of Economic Resources, *The Review of Austrian Economics*, 15 (2/3), 143–159.
- İslamoğlu, E. vd. (2014). Bir Aktif İstihdam Politikası Aracı Olarak Girişimcilik Programlarının Etkinliği: ‘Kosgeb Yeni Girişimcilik Destek Programı’ Örneği, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(8), 25-44.
- İZKA (2013). İzmir Girişimcilik Ekosisteminin Geliştirilmesi Stratejisi, http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1366116176-8.Izmir_Girisimcilik_Ekosisteminin_Gelistirilmesi_Stratejisi.pdf (18.03.2018).
- Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koodinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5449&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> (15.04.2018).
- Kara, S., Güler, T., Tuna, M., ve Hitay, (2016). Kariyer Beklentisinde Kariyer Merkezlerinin Rolü ve Balıkesir Üniversitesinde Bir Uygulama, *Namık Kemal Üniversitesi İCOMEP*, (Özel Sayı), 244-261.
- Karakaya, U. ve Kantarcı, H. B. (2015). The Relationship between Democracy, Freedom, and Economic Development, *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 9(6), 1863-1871.
- Kaypak, Ş. (2012). Devletten Yerel Yönetime Değişim Sürecinde Sivil Toplumun Yeni Yüzü, *BEU SBE Dergisi*, 1(1), 34-57.
- Keleş, R. (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. 4. Basım, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keyman, F. (2010). Türkiye’de Sivil Toplum, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 260-283.
- Kirzner, I. M. (1973). *Competition and Entrepreneurship*, Chicago, IL: University of Chicago Press.

- Koçberber, S. (2006). Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi, *Sayıştay Dergisi* (61), 37-55.
- Küçükçekmece Belediyesi (2017). “Küçükçekmece Kendi Sosyal Girişimcilerini Yetiştiriyor” <http://kucukcekmece.istanbul/icerikler/haberler/kucukcekmece-kendi-sosyal-girisimcilerini-yetistiriyor/4491> (23.03.2018).
- Lijphart, A. (2012). *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*, Second Edition, New Haven & London: Yale University Press.
- Meşe, M. (2011). Belediye Şirketleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Dış Denetim Dergisi*. <http://docplayer.biz.tr/6345-Belediye-sirketleri-uzerine-bir-degerlendirme.html> 203-215 (10.04.2018).
- Metutech-Ban Teknoloji Geliştirme Ağı, <http://metutechban.odtuteknokent.com.tr/> (26.03.2018).
- Milliyet (2015) İşini Şansa Bırakma Zirvesi’ne Gençlerden Yoğun İlgi <http://www.milliyet.com.tr/isini-sansa-birakma-zirvesi-ne-genclerden-bursa-yerelhaber-672447/> (24.03.2018).
- Morrison, A. (2000). Entrepreneurship: What triggers it?, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 6(2), 59-71.
- Müftüoğlu, T. ve Durukan, T. (2004). *Girişimcilik ve KOBİ’ler Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri*, İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Okutan, E. ve Balaban, Ö. (2014). Kültürel Yapının Girişimcilik Eğilimine Etkisi, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 7-26.
- Özdemir, Y. ve Mazgal, S. (2012), Bir Kariyer Tercihi Olarak Girişimcilikte Dışsal Faktörlerin Etkisi: Sakarya Örneği, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 7(1), 87-102.
- Özden, M. C. (2015). Üniversite Yönetmelikleri Çerçevesinde Kariyer Merkezlerinin Amaç ve Faaliyetleri, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12),145-169.
- Paksoy, S. ve Aydoğdu, M. H. (2010). Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi: GAP-GİDEM Örnekleri, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5 (1), 113-134.

- Peredo, A. M. ve Mclean, M. (2006). Social entrepreneurship: A critical review of the concept, *Journal of World Business*, (41), 56-65.
- Sarıyer Belediyesi (2012). Sosyal Girişimcilik Çalıştayı: Yeni bir vizyon için..., <http://www.sariyer.bel.tr/Mudurluk/30/Etkinlik/1468/sosyal-girisimcilik-calistayi-yeni-bir-vizyon-icin.aspx> (23.03.2018).
- Shane, S. ve Venkataraman S. (2000). The Promise of Entrepreneurship As a Field of Research, *Academy of Management Review*, 25(1), 217-226.
- Şahin, M. (2011). Girişimcilik Bağlamında Eğitimin Sivilleşmesi ve Girişimcilik Örneği Olarak STK'lar, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 121-132.
- Tasarım Araştırma Katılım (TAK), <http://takortak.org/> (23.04.2018).
- Taş, H. Y. ve Şemşek, İ. (2017). Türkiye Ve Dünya'dan Sosyal Girişimcilik Örnekleri ve İstihdama Katkıları, *Emek ve Toplum Dergisi*, 6(16), 480-497.
- Tekeli, İ. (2006). *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*. 2. Basım. Ankara: Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları.
- Terry, L. D. (1993). Why We Should Abandon the Misconcieved Quest to Reconcile Entrepreneurship with Democracy: A Response to Bellone and Goerl's 'Reconciling Public Entrepreneurship and Democracy', *Public Administration Review*, 53(4), 393-395.
- Turner, C. (2003). *Başarmak İçin Yönetmek Girişimci Organizasyonlar Yaratmak*, Ö. Hanbey (Çev.), İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Ulukan, C. (2001). *Aile İşletmelerinde Büyüme Süreci*, Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Verheul, I., Venneker S., Audretsch D. ve Thurik R. (2003). An Eclectic Theory of Entrepreneurship: Policies, Institutions and Culture, *SMEs in the Age of Globalization*, (pp.536-606), David B. Audretsch (Ed.), Northampton: An Elgar Reference Collection..
- Weerawardena, J. ve Mort, G. S. (2006). Investigating social entrepreneurship: A multidimensional model, *Journal of World Business*, (41), 21-35.

Yelkikalan, N. ve diğerleri (2010). Dünya ve Turkiye niversitelerinde Girişimcilik Eğitimi: Karşılaştirmalı Bir Analiz. *KM Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(19), 51-59.